Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.12.2014 № 1528)

Ефективна ЕКОНОМІКА

Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет

№ 6, 2010 Назад Головна

УДК 354:334.772

Н.В.Кармазина,

Науково-дослідний інститут соціально-економічного розвитку та громадсько-політичних досліджень, м.Київ

ШЛЯХИ ЗАЛУЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ НА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ

Визначено шляхи залучення інвестицій з-за кордону для подолання обмежених можливостей національного ринку капіталу і поліпшення економічного стану країни в цілому, допомагаючи зміцненню її економічного і політичного стану.

The ways of bringing in of investments are certain from abroad for overcoming of the limited possibilities of national capital and upturn in the economy country market on the whole, helping strengthening of its economic and political position.

ВСТУП

Сьогодні мало ким береться під сумнів доцільність залучення іноземних інвестицій в національну економіку. Правильне розташування іноземних інвестицій у вузлових, вирішальних точках і об'єктах національних економік країн, що інвестуються, дозволяє західним інвесторам досягти ефекту мультиплікації, коли опосередкований контроль розповсюджується на капітали, ресурси і потужності, які набагато перевищують інвестовані суми з-за кордону. Конвергенція національних законодавств, що активно йде відносно іноземних інвестицій і міжнародної торгівлі, максимально полегшує інвестиційні процеси, багато в чому контролюється і прямує деякими провідними державами Заходу, що формують т.з. «новий світовий інвестиційний порядок» звичайно ж, перш за все в своїх інтересах.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ

На думку багатьох вчених, реальну вигоду для стратегічного розвитку економіки України створення дійсно конкурентоздатних виробництв сьогодні приносить лише невеликий відсоток іноземних інвестицій, що поступають, як правило, від дрібних інвесторів. Діяльність же крупних зарубіжних корпорацій, як національних, так і транснаціональних, на думку тих же вчених при самостійності і слідуванню суто корпоративним інтересам, яка здається, при пильнішому розгляді реалізується в рамках негласної політики на утримання України в її відстаючому положенні, остаточному перетворенні на «сировинний придаток Заходу», недопущення економічного відродження нашої країни, що в даний час ще має для цього всі передумови.

ПОСТАНОВКА ЗАДАЧІ

Метою даної роботи є удосконалення системи державної підтримки інвестицій на економічний розвиток України за джерелами: іноземні (дія через Національний банк); спеціалізовані (фінансування перспективних проектів через різні інвестиційні фонди); кредитування (шляхом активної співпраці із зарубіжними інвестиційними банками); інші кошти (через зарубіжні пенсійні фонди і страхові компанії); конвертація українських акцій в американські депозитарні сертифікати (ADR) або глобальні (GDR) депозитарні розписки.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Необхідною умовою є достатньо жорсткий контроль держави в рамках чіткої, продуманої системної стратегії регулювання інвестиційної сфери. Іноземні інвестиції можуть і повинні широко використовуватися в українській економіці, але тільки в тому випадку, якщо вони відповідатимуть національним інтересам країни.

За останні роки набули поширення такі форми залучення іноземних інвестицій, як створення спільних підприємств, міжнародних об'єднань і організацій, співпраця на компенсаційній основі, кредитні угоди, переробка давальницької сировини, ліцензійна торгівля, створення вільних економічних зон, компенсаційні перевезення за участю більш ніж двох країн, іноземний туризм тощо.

За оцінкою Конференції ООН з торгівлі і розвитку (ЮНКТАД) Україна по індексу залучення прямих іноземних інвестицій зайняла 37-у рейтингову позицію за період 2004—2007 років серед 141 країни миру, а по індексу потенціалу залучення прямих іноземних інвестицій — 48-у за період 2003—2006 років. Конференція ООН з торгівлі і розвитку складає рейтинги країн по двох індексах:

– індексу залучення прямих іноземних інвестицій (Inward FDI Performance Index);

– індексу потенціалу залучення прямих іноземних інвестицій (Inward FDI Potential Index).

Яскравим прикладом іноземного інвестування може бути діяльність в Україні швейцарської фірми "Крафт Якобс Сушар", яка свого часу придбала 88% акцій тростянецької шоколадної фабрики "Україна". Швейцарська фірма гарантувала внесення понад 22 млн. доларів США довгострокових кредитів.

За рік, що минув після проведення тендера, новим співвласником освоєно 45 нових видів продукції, а обсяг виробництва на фабриці "Україна" збільшився у 1,6 рази. Крім того, коли у зв'язку з неплатежами місцеві підприємства почали відключати від електромережі, іноземний інвестор заплатив за борги всього міста Тростянець, аби йому не заважали працювати, і зобов'язався регулярно вносити авансові платежі в сумі 100 тис. доларів США за електроенергію для місцевих споживачів [5] .

Загальний обсяг необхідних іноземних інвестицій в економіку України становить більше 40 млрд. дол. США, в тому числі для таких високотехнологічних галузей як металургія (7 млрд. дол.), машинобудування (5,1 млрд. дол.), хімія і нафтохімія (3,3 млрд. дол.) [4] .

Об'єми централізованих ресурсів, які мають в своєму розпорядженні український уряд і регіональна влада, також явно недостатні для фінансування масштабної структурної перебудови економіки. В той же час пріоритети використання недержавних коштів, достатніх для реалізації значної частини структурних змін, що диктуються нинішньою загальноекономічною ситуацією, без жорсткого державного регулювання, у нових власників капіталів в досяжному майбутньому навряд чи не співпадуть з пріоритетами загальнонаціональної політики.

Таким чином, необхідність в залученні іноземних інвестицій продиктована тією негативною обставиною (структурна і галузева деформованість економіки), яка склалася, що потрібні для виведення промислових підприємств на сучасний рівень фінансові вкладення для держави в результаті реформацій, що проводяться в країні, стали практично непід'ємними.

Залучення інвестицій з-за кордону, полегшуючи фінансовий тягар держави, дозволяє подолати обмежені можливості національного ринку капіталу і може послужити каталізатором економічного підйому в провідних областях діяльності а, отже, і поліпшенню економічного стану країни в цілому, тим самим, допомагаючи зміцненню її економічного і політичного стану. Не дивлячись на це, вирішення складних проблем реформування української економіки поки не вдається пов'язати з могутнім потенціалом західних інвесторів.

Відчутний пропуск, особливо у сфері прямих іноземних інвестицій, позбавляє країну можливостей в придбанні сучасних технологій, новітнього досвіду в області управління і маркетингу, додаткового фінансування. Але процес їх отримання можна значно прискорити, якщо держава зможе створити сприятливіші умови для залучення іноземного капіталу (вигідніше, ніж в Західній Європі і США)[3]. Іноземні інвестиції: по-перше, служать джерелом капіталу для вкладень в перепрофілювання виробництва товарів і послуг, а також в розробку новітніх технологій або технологічну модернізацію, ноу-хау, передових методів управління тощо; по-друге, сприяють погашенню зовнішнього економічного боргу; по-третє, завдяки виробничій і науковотехнічнвй кооперації беруть участь в створенні нових ринкових інститутів і інфраструктури, забезпечуючи тим самим інтеграцію національної економіки в світову систему .

Аналіз інвестиційної діяльності найбільш розвинених держав Заходу вказує на те, що для них характерні три основні шляхи капітальних вкладень в економіку інших країн:

• перший - портфельні інвестиції (у цінні папери) у формі позик на покриття дефіцитів платіжних балансів країн-позичальників (вони збільшують національний борг у державі, що кредитується, загострюючи тим самим дефіцит держбюджету, вимагають певних гарантій), створення і фінансування дочірніх компаній іноземних фірм, товарних кредитів для інвестиційних проектів;

• другий - прямі (сигест) і реальні іноземні інвестиції: прямі виробничі інвестиції у формі підприємницького капіталу йдуть в створення і реконструкцію промислових підприємств і систему сервісу (така політика забезпечує проникнення в країни, що розвиваються, передових західних технологій і досвіду менеджменту), тобто під прямими інвестиціями прийнято розуміти капітальні вкладення в реальні активи (виробництво) в інших країнах, в управлінні якими бере участь інвестор; під реальними інвестиціями розуміють інвестиції в землю, нерухомість, машини і устаткування, транспортні засоби, запасні частини і ін., тобто реальні інвестиції включають і витрати оборотного капіталу.

• третій - інвестиційна співпраця у формі ліцензійних угод, контрактів на управління, будівництво підприємств на умовах випуску і навіть реалізації готової продукції.

Для керівників наших вітчизняних підприємств немає необхідності шукати і реалізувати на практиці складні схеми залучення іноземного капіталу, достатньо знати і правильно використовувати основні, для нас сьогодні найбільш прийнятні ті, що вже склалися в міжнародній практиці, що дозволяють економити час і засоби. Так, всі зовнішні джерела фінансування зазвичай, діляться на дві категорії: кредитні засоби і інвестиційний капітал.

На думку фахівців, з якими не можна не погодитися, розраховувати в даний час на кредитування українських проектів західними банками і компаніями, щонайменше, передчасно. Такий негативний висновок обгрунтовується тим, що кредитор при ухваленні відповідального рішення керується принципами, проходження яким для переважної більшості українських виробників в умовах безперервної економічної кризи не представляється неможливим [1].

Низька ділова репутація, відсутність при освоєнні чіткого планування і обліку використання грошових потоків, недостатні гарантії від комерційних і політичних ризиків, мізерна частка в наміченій справі власного капіталу і ін. - все це не сприяє, а навпаки, віддаляє перспективу отримання зарубіжних кредитних коштів для українського підприємництва, що розвивається поки що порівняно повільно.

Набагато вищі шанси у тих, хто має намір привернути іноземного партнера до реалізації сумісного проекту. Якщо розумно і грамотно представити їм проект, приклавши до нього достатнє зв'язане логічне обгрунтування, то не виключене те, що, розраховуючи на велику віддачу, потенційні інвестори можуть піти на відомий ризик і спробувати свої сили на новому ринку. Тим паче, що сьогодні ризик у нас в країні може бути дійсно вартим.

Так, за оцінками представників американського бізнесу, в Україні зараз на вкладені кошти можна запрацювати 40-50 і навіть 80 відсотків прибутку, тоді як на Заході вже 6-8 відсотків вважається достатньо прийнятним рівнем. Але, не дивлячись на такий принадний прибуток на кошти, що вкладаються, пошук іноземних інвесторів - це складний і тривалий процес для українських підприємств, в якому не буває дрібниць.

Ухвалюючи рішення про вкладення, зарубіжні інвестори, як правило, ретельно вивчають і аналізують різні чинники, починаючи від уміння потенційного партнера правильно вести переговори до рівня професіоналізму в організації і веденні їм підприємницькій діяльності. Багато з уважно вивчивши обстановку, що складається в країні, вважають за краще поки обмежитися спекулятивною грою на фондовому ринку.

В цілому всі зарубіжні джерела фінансування інвестиційних і інших сумісних проектів можна розділити по учасниках, що оперують на валютному ринку, на декілька основних категорій.

Першим таким, багато в чому визначальним джерелом фінансування інвестиційних проектів є сама іноземна держава, що діє через Національний банк або спеціально створені для цього свої установи. У США, наприклад, такими установами є Експортно-імпортний банк (Ексімбанк) і Корпорація по приватних зарубіжних інвестиціях (ОПІК). Обидві названі структури сприяють проектному фінансуванню у формі кредиту і гарантій по кредитах у випадках, коли проекти передбачають постачання американській продукції або послуг.

Друге джерело - це спеціалізовані на фінансуванні перспективних проектів різні інвестиційні фонди (наприклад, «Інвестиційний фонд США - Росія», «Євроазіатський фонд», «Підприємницький фонд Центральна Азія - США» тощо). Такі фонди також створюються за рахунок державних коштів, але можуть здійснювати проектне фінансування без отримання гарантій держбанків. Суми здійснюваного таким чином кредитування невеликі, а попит тут підвищений, звідси і гостра конкуренція між потенційними одержувачами кредитів від спеціалізованих інвестиційних фондів.

Третє джерело фінансування найбільш велике (спроможне), а тому і привабливе. Воно має на увазі активну співпрацю із зарубіжними приватними комерційними і інвестиційними банками. По-різному оперуючи на валютному ринку, такі банки забезпечують власні валютні потреби, а також проводять чисто спекулятивні операції, направлені на отримання прибутку, або страхують (хеджують) ризик можливої переоцінки своїх активів із-за негативної зміни курсів валют. В більшості випадків проектне фінансування через приватний банк для операцій з високим рівнем ризику (як в України), також припускає отримання державних гарантій.

Четвертим, теж достатньо великим, але для України поки недоступним (теоретично перспективним) джерелом є солідні зарубіжні пенсійні фонди і страхові компанії, шукаючі найбільш прибуткові вкладення своїх капіталів. Але такі структури, як правило, уникають брати участь в операціях з підвищеним рівнем ризику. Тому дане джерело в реальній українській дійсності може бути лише потенційним.

П'яте джерело - промислові і торгові компанії, що переслідують зазвичай, чисто комерційний інтерес, наприклад конвертація виручки від експорту в іноземній валюті у валюту національну або покриття потреб в іноземній валюті для здійснення імпортних операцій.

Новим для України джерелом фінансування стало отримання інвестицій через конвертацію українських акцій в американські депозитарні сертифікати (ADR) або глобальні (GDR) депозитарні розписки. Інвестори мають змогу торгувати розписками, емітованими банком у їхній країні. Кожна розписка відповідає певній кількості акцій компанії, зареєстрованої за кордоном. Програми депозитарних розписок мають близько 30 українських компаній. Незважаючи на те, що торгівля українськими ADR і GDR не вельми активна, вони все ж допомогли залучити більшу кількість зарубіжних інвесторів до українського ринку.

При такому рівні розвитку подій, цілком природно, що Україна поки що не є складовою частиною глобального фондового ринку, оскільки іноземні компанії не торгуються на її біржах, але не дивлячись на це деякі українські компанії вже беруть участь в цій світовій системі через свої акції.

Доступ до всіх вищеперелічених та інших потенційних джерел фінансування має свою специфіку. Загальним же для всіх видів інвестицій є прагнення отримати на вкладений капітал найбільш оптимальну норму прибутку, яка повинна бути тим вище, чим більше ризику, і навпаки. Крім того, при укладенні договорів з іноземними партнерами, слід завжди зважати на відомий вислів американських інвесторів і фінансистів: «Нас цікавить не прибуток, а прибутковість», яким зарубіжні інвестори підкреслюють прагнення отримувати відповідну норму прибутку протягом достатнього тривалого періоду часу. Не секрет, що залучення іноземного капіталу в матеріальне виробництво набагато вигідніше, ніж отримання кредитів для покупки необхідних товарів, які в умовах кризи, як правило, розтрачуються безсистемно, умножаючи при цьому і без того чималі державні борги. Тому, на наш погляд, Україні для швидкого створення нових виробничих потужностей (або кардинального технічного переоснащення тих, що діють) необхідний, перш за все, імпорт виробничого капіталу в його речовинній формі. У зв'язку з чим, також необхідний достатньо жорсткий контроль за співвідношенням потоків реального і позикового іноземного капіталу. При цьому, пріоритетні напрями іноземних інвестицій слід здійснювати на основі цільових інвестиційних програм, ніколи не забуваючи про те, що вільний ринок характеризується конкурентною боротьбою в області залучення капіталу, який надходить до країн, де, на думку інвесторів, вони можуть отримати максимальні доходи в умовах мінімального ризику [6] .

На жаль, основні проблеми залучення іноземних інвестицій в економіку України пов'язані з політичною і економічною нестабільністю, відсутністю твердих державних гарантій для інвесторів і дефіцитом перспективних позичальників, які були б в змозі віддавати отримані кредити. В даний час будь-які інвестиційні проекти в країні реалізуються в умовах невизначеності, непередбачуваності, і, отже, пов'язані з ризиком, тобто з вірогідністю негативного відхилення результату інвестиційній операції від запланованої величини аж до виникнення збитків.

Очевидно, що кожен інвестиційний проект володіє власним ступенем ризику, який необхідно враховувати при ухваленні інвестиційного рішення. І абсолютно не випадково потенційні зарубіжні кредитори не без підстав побоюються, що їх засоби замість прибуткового вкладення можуть виявитися безнадійним українським боргом, аналогічним латиноамериканському.

Багато хто з них містить значну кількість невиробничих потужностей, об'єктів соціально-побутової сфери. При цьому, як правило, розмита структура акціонерного капіталу, розбитого нерідко серед дрібних акціонерів. У переважної більшості підприємств відсутній ефективний власник, стратегічний інвестор. Крім того, успішному веденню справ із Заходом заважає брак в Україні підготовлених управлінських кадрів, обізнаних в цивілізованих ринкових відносинах і здатних забезпечити ефективне використання отриманого в приватну власність капіталу.

Потрібно вважатися також і з тим, що ще не сформовані організовані товарні ринки і повноцінні ринки нерухомості. Інвесторів відлякують неефективна для вітчизняних виробників митна політика, завищені ціни на продукти природних монополій, транспортні послуги, жорсткий податковий тягар, зайве низька платоспроможність українських споживачів тощо .

До цього слід додати нерозвиненість системи страхування від комерційних і політичних ризиків (навряд чи, встановлювана урядом символічна за західними мірками вартість національних підприємств, може компенсувати ризик масштабної нестабільності, що існує сьогодні в українському суспільстві), незахищеність інтелектуальної власності, неясність з правами на землю, застарілі принципи оподаткування, коли податки стягуються не з прибутку, а з доходу і обороту.

Отже, для відновлення швидкого і стійкого економічного зростання Україні необхідно створити максимально сприятливі умови і для вітчизняних, і для іноземних інвесторів, оскільки і тих і інших сьогодні стримують практично одні і ті ж чинники. В зв'язку з цим, порівняно недавно створена урядом Консультативна рада з іноземних інвестицій, об'єднуюча ряд зарубіжних інвесторів, що діють на українському ринку, першочерговими завданнями, рішення яких може послужити поштовхом до значного збільшення як вітчизняних, так і прямих іноземних інвестицій в українську економіку, намітив наступні: ухвалення міжнародних стандартів бухгалтерського обліку; ухвалення податкового Кодексу і положень, відповідних міжнародним стандартам бухгалтерського обліку; забезпечення захисту договірних прав фізичних і юридичних осіб; ухвалення положень по податку на додану вартість в відповідності з міжнародними принципами його розрахунку за місцем призначення.

На думку іноземних консультантів, це сприятиме підвищенню іміджу держави як об'єкту для інвестицій, дозволить усунути внутрішні і зовнішні перепони для грошових коштів, які готові інвестувати вітчизняні і зарубіжні компанії.

Інша сторона даної проблеми полягає в тому, що в світовій практиці промисловість набуває інвестиційної привабливості лише після переходу кількості фінансових послуг в якісний склад капіталу. Тому, як вважає Жак Атталі, президент Європейського банку реконструкції і розвитку: «Зараз в Східній Європі проблема зовсім не в дефіциті капіталу. Проблема в його ефективному використанні» [2].

Одним з яскравих підтверджень наявності інвестиційних ресурсів в Україні, що не знаходять прибуткового вкладення, є відплив вітчизняного капіталу за рубіж. За даними експертів Державного комітету статистики на 01.01.2009 р. приблизно 6225,0 млн. доларів прямих іноземних інвестицій надходять з України в економіку інших країн, в тому числі найбільше: Кіпр – 5820 млн., Російська Федерація – 128,4 млн., Польща – 45,5 млн., Латвія – 29,9 млн. тощо.

Такий відтік і без того дефіцитних в країні грошових ресурсів (потенційних інвестицій) підсилює інвестиційний брак, що не дозволяє зупинити спад виробництва, веде до ослаблення національної валюти.

Мало того і іноземні фірми не поспішають вкладати кошти в економіку України, з якої витікає власний капітал. Істотним бар'єром в розвитку інвестиційної співпраці є також відмінність в розстановці пріоритетів.

Можливі джерела конфліктів між учасниками при укладенні договорів і реалізації інвестиційних проектів в Україні приведені в таблиці 1.

Таблиця 1. Порівняння пріоритетів українських та іноземних партнерів

№№ л./п.	Український партнер	Іноземний партнер
1.	Повномасштабний і довговічний проект	Високоефективний пилт-проект як база для майбутніх змін

2.	Фінансування основного і оборотного капіталу	Прибуток на вкладений капітал з обліком ризику
3.	Збереження до 75% статутного капіталу з престижних міркувань	Отримання контрольного пакету акцій для ефективного управління
4.	Збереження управлінської команди	Опора на лідера, необтяженого зобов'язаннями
5.	Збереження спеціалізації, що склалася, і масштабів виробництва	Завоювання нового ємкого ринку
6.	Структурна перебудова експортного капіталу	Використання багатих природних ресурсів
7.	Збереження робочих місць	Застосування кваліфікованої і дешевої робочої сили
8.	Використання нових зарубіжних технологій і управлінської культури	Селекція досягнень української науки, техніка і культури
9.	Збереження в методах обліку прихованих резервів	Прозорість бухгалтерського обліку

** Систематизовано та адаптовано автором*

Зарубіжному інвестору немає сенсу вкладати гроші в проект, якщо він не приносить прибуток більше, ніж депозит в банку. Тому такий інвестор, як правило, претендуватиме на значну частину можливого підприємницького прибутку. А тим більше в умовах несприятливого інвестиційного клімату в Україні іноземні компанії розраховують на отримання набагато вищої норми прибутку в порівнянні з операціями в інших країнах.

До того ж справжній інвестор постарається робити вплив весь інвестиційний процес, контролювати потоки наявних засобів і спостерігати за правильним їх використанням (як прийнято на Заході). Звідси можуть виникнути суперечності ускладнюючі ділові відносини. Крім того, іноземні інвестори хочуть забезпечити себе від можливого ризику.

З цією метою в світовій практиці широко поширені угоди про взаємне заохочення і захист капіталовкладень, які на урядовому рівні надають іноземному інвесторові наступні гарантії: справедливий, рівноправний режим, виплату компенсацій у випадку озброєних конфліктів, цивільних безладів, введення надзвичайного положення, безперешкодний переві прибутку за рубіж. Якщо ж інвесторові заподіяний збиток або до нього застосована яка-небудь дискримінаційна міра в правових умовах його діяльності, то уряд дає згоду вирішити конфлікт в міжнародному арбітражі.

Не останню роль в ухваленні позитивного рішення про інвестування грає політика підприємства в області розкриття інформації (в більшості випадків, благополучні з погляду відвертості емітенти лояльно відносяться до потенційних сторонніх акціонерів, оскільки при необхідності вже здатні самостійно захиститися від переділу власності, організувавши альтернативну скупку акцій), ліквідність його цінних паперів (акцій).За даними професійних операторів українського фондового ринку, перш ніж купити які-небудь акції, зарубіжні клієнти наводять докладні довідки про поточний фінансово-економічний стан і активність дій їх емітента. Зазвичай, перевага віддається тим акціям, які отримують високу оцінку по всіх основних критеріях, що визначають інвестиційну привабливість цінних паперів. В першу чергу до них відносяться: ступінь інформаційної відвертості емітента;якість роботи депозитарію – реєстроутримувача; ступінь розподілення акціонерного капіталу; позиція керівництва підприємства по відношенню до сторонніх акціонерів; розвиненість місцевого фондового ринку; прийнятність фінансово-економічних показників підприємства тощо. Але все таки більшою мірою іноземних інвесторів в Україні сьогодні привертає можливість придбання ефективних виробництв або їх основних виробничих фондів за заниженими цінами, а не можливість отримання доходу.

В той же час навіть, якщо ефективність якого-небудь проекту вдається довести, а підприємства, що пропонують інвестиційні проекти, як правило, володіють достатніми величиною і розвиненою структурою основних виробничих фондів, сучасними технологіями, кваліфікованою робочою силою і іншими визначальними продуктивними чинниками (особливо привабливі для зарубіжних інвесторів оборонні підприємства з їх високим науково-технічним потенціалом і конкурентоздатними технологіями), західні інвестори можуть побоюватися, що такий потенціал буде використаний у військових цілях.

Взагалі, необхідно завжди зважати на те, що інтереси українського суспільства, з одного боку, і іноземних інвесторів - з іншого, безпосередньо співпасти сьогодні ні як не можуть. Якщо ми зацікавлені у відновленні і оновленні свого індустріального потенціалу і корінній перебудові його експортної складової, насиченні вітчизняного ринку високоякісними і порівняно недорогими товарами власного виготовлення, то іноземцям потрібні наші природні ресурси (тому іноземний капітал йде перш за все в добувні галузі, а оброблювальну промисловість, де створюється інвестиційна база, як правило, обходить стороною) внутрішній ринок, кваліфікована, але дешева робоча сила, а також територія для виводу за межі власних держав екологічно брудних виробництв і звалищ високотоксичних відходів.

Нерідко зарубіжні капітали вкладаються з метою поглинання потенційного конкурента і його знищення. Тому в уряді України зараз достатньо складна проблема, успішне рішення якої припускає поєднання стимулів по залученню іноземного капіталу, виходячи з прийнятої економічної моделі промислової політики (регулювання вкладень в пріоритетні сфери і галузі, діяльність і розвиток яких послужить досягненню наміченої мети), із заходами що забезпечують економічну безпеку вітчизняних підприємств [6].

При цьому необхідно також враховувати інтереси державної безпеки, особливо виділяючи не тільки галузі пріоритетні для іноземних інвестицій, але і відокремлюючи від них галузі, закриті для них, або галузі, де вкладення іноземних інвесторів обмежуються (регулюються на основі ліцензування). У США, наприклад, політика держави відносно розміщення іноземних інвестицій традиційно близька до нейтральної. Адміністрація підтримує відкриту інвестиційну політику, але з деякими істотними виключеннями, які стосуються в першу чергу національної безпеки.

Накопичений досвід інших країн в регулюванні участі іноземної сторони в інвестиційній діяльності, безумовно, корисний для України. Хоча для нашої країни ввести в дію таку чітку систему безпеки сьогодні достатньо складно через те, що кризова ситуація, яка складається у вищих урядових структурах і на українському ринку жодною мірою не сприяє даному процесу.

Законодавством України вводиться обмеження у вигляді максимальної частки іноземних інвестицій у статутних фондах ряду юридичних осіб, серед яких:

- страховики - не більше 49% (Закон України "Про страхування");
- організації-розповсюджувачі видавничої продукції - не більше 30% (Закон України "Про видавничу справу");
- підприємства зв'язку - не більше 49%, та мовлення - не більше 30%, в іншому разі їх створення і діяльність забороняється (Закон України "Про зв'язок");
- телерадіоорганізації - не більше 30% (Закон України "Про телебачення і радіомовлення").

Інший спосіб регламентації діяльності іноземних організацій, вживаний в практиці приватизації таких держав, як Великобританія, Франція, Італія, Сенегал, Малайзія і ін., передбачає наявність у держави спеціальної або «золотої акції». В основному вона використовується як інструмент захисту національних підприємств від небажаного поглинання. Характерно, що за кордоном обмеження на участь іноземного капіталу можуть вводити і самі підприємства, що приватизуються, що, як

правило, зафіксовано в їх статутних документах.

Серйозною проблемою інвестиційної діяльності в Україні залишається якість опрацьовування проектів, необхідна для вирішення доцільності (або недоцільності) їх реалізації. Стереотипними недоліками тут є: відсутність попередньої професійної аудиторської перевірки підприємства (солідний інвестор обов'язково поцікавиться, який аудитор проводив обстеження і чи має він ліцензію Минфина); слабкий аналіз пропонованих альтернатив; відсутність чіткого обґрунтування вибору критеріїв і системи пріоритетів і ін.

Взагалі, ініціатори проектів (бізнесмени і підприємці) дуже часто прагнуть надати інвесторові якомога менше інформації, а іноді йдуть і на прямий обман, оскільки самі із-за слабкого технологічного забезпечення (інформаційного і наукового) не в змозі зібрати потрібну інформацію і професійно виконати багато експертних досліджень. Мало того, до цих пір обмежений погляд на управління штовхає керівників підприємств розглядати проблему інвестицій, перш за все, як проблему організаційну.

В результаті інвестиційні програми і проекти розробляються без звичайних в міжнародній практиці формальностей по звичній схемі: які і скільки ресурсів потрібно, куди вони будуть вкладені, що в кінцевому результаті буде отримано? Такий підхід цілком відповідає професійній некомпетентності і непристосованості до ринкового середовища, поширеними серед багатьох нинішніх українських керівників підприємств, а також їх багаторічній звичці отримувати централізовані капіталовкладення, не піклуючись про ефективну віддачу і подальше повернення.

Таким чином, доведено, що значні ризики у вітчизняній економіці та несприятливі умови державної політики не стимулюють залучення прямих іноземних інвестицій, позбавляють країну можливостей в придбанні сучасних технологій, новітнього досвіду в області управління. Виходячи з цього запропоновано засади державного регулювання інвестицій в економіку України за джерелами: прямі інвестиції з іноземних держав, що діють через Національний банк або спеціально створені для цього свої установи; кошти інвестиційних фондів, які спеціалізуються на фінансуванні перспективних проектів; довгострокові кредити зарубіжних приватних комерційних і інвестиційних банків; кошти зарубіжних пенсійних фондів і страхових компаній; засоби промислових і торгових компаній; інвестиції через конвертацію українських акцій в американські депозитарні сертифікати (ADR) або глобальні (GDR) депозитарні розписки.

Література:

1. Бланк И. А. Инвестиционный менеджмент / И. А. Бланк // − Киев: МП "ИТЕМ"ЛТД. "Юнайтед Лондон Трейд Лимитед", 1995. – 448 с.

2. Загорський В. Боргова політика: концепції та реалії./ Загорський В. // Економіст. – 2006. - №3. – С.24-26.

3. Іноземні інвестиції та національний капітал: парадигма взаємодії: [зб. наук. праць / За ред. Я.А. Жаліло] − К.: Сатсанга, 2001. − 108с.

4. Стратегія економічного і соціального розвитку України (2004-2015 роки) “Шляхом Європейської інтеграції” / [Авт.кол.: А.С.Гальчинський, В.М.Геєць та ін.] – Київ : ІВЦ Держкомстату України, 2009. – 416 с.

5. Швидченко О. А. Формування інвестиційного середовища в Україні / О. А. Швидченко // Рыночные трансформации в сфере научно-технической деятельности: сб. науч. тр. – К.: ИЭ НАНУ, 2007. – С. 130−135.

6. Якимчук Н.Я. Теоретико-методологічні питання управління державними фінансами / Н.Я. Якимчук // Актуальні проблеми держави і права: зб. наук. праць. – Одеса, 2003. – Вип. 19. – С. 208–211.

Стаття надійшла до редакції 11.06.2010 р.

2576 poligrafua 3987 PORT bigmir)net 3905 2527
ТОВ "ДКС Центр"